

Nogle Ord om Anlæg af Meierier, navnlig efter det Destinonske System.

Af Architect G. Martens i Kiel.

(Med Tegning.)

De sidste 20 Aar have Videnskab og Kunst gjort mere for at indføre Forbedringer i Landbruget og hvad dermed staaer i Forbindelse, end i de tidligere Aarhundreder, og de forskjelligste og aandrigitte Forslag ere derved fremkomne. Lang Tid vil imidlertid hengaae, inden Erfaringen faaer adskilt det Modne fra det Umodne i det ved de mange Forslag opvoxede store Materiale, og det vil vare saameget længere, som det er eiendommeligt for Landmanden, at han med en stor Forfjærlighed holder fast ved gamle Vaner og Skikke, der rigtig nok befrie ham for Overilelser, men samtidig ogsaa forholde ham, længere end andre Næringsdrivende, Fordelen af de nye Opfindelser.

Saaavel i Kongeriget, som i Hertugdømmerne tager Meieridriften mere Landmandenes Opmærksomhed i Beslag, end Tilfældet er i de fleste andre agerdyrkende Lande, og navnlig har Hertugdømmet Holsteen, fremsfor de andre Landsdele, Ord for at være i Besiddelse af fortrinlige Indretninger, og det ikke med Urret, omendstjændt der her kun findes faa, ja maaffee slet ingen Meierier, der tilfredsstille alle Fordringer. Grunden hertil ligger vel navnlig deri, at man hidindtil har undslaaet

sig for, at bruge videnskabelig dannede Architecter til saa simpel en Bygning, som et Meieri synes at være, og man betænkte og betænker endnu den Dag idag ikke, at et velindrettet Meieri er en af de vigtigste Betingelser for Indtagten af vort Landbrug. De hollandske Meierier have Fabrikatet at takke for den Berømmelse, de nyde, og det lader sig ikke nægte, at dette Fabrikat bliver tilberedt med den største Flid, den største Reenlighed og den største Opmærksomhed, men ofte ved de reent mangelfulde Indretninger, saa mangelfulde, at det ofte er en Gaade, hvorledes Resultatet kan blive saa godt. At imidlertid ikke alene det samme, men et meget bedre Resultat kunde opnaaes ved forbedrede Indretninger, og derved tillige spares Arbeidskraft, og Brændemateriale, og Inventariets Slid formindskes, bliver ikke nok paaagtet; det bliver nu en gang ved det Gamle. —

Hovedsagen ved et godt indrettet Meieri er:

- 1) Melkekjelderens Plads og de saa vidt muligt derom concentrerede Arbejdsrum, hvoraf Meierkens Varelse maa ligesom danne Midtpunktet, saa at hun derfra kan overse alle Ind- og Udgange.
- 2) Selve Melkekjelderens Indretning og Ventilation.
- 3) Anbringelsen af Ildstedet.
- 4) Redskabernes Bestaffenhed.

Ved de fleste Meierier er Melkekjeldereren lagt saaledes, at den er fri paa de 3 Sider; det er imidlertid let at indsee, at en saadan Bygningsmaade, selv med Jagttagelsen af særdeles Forsigtighedsregler, aldrig fuldkommen, og i de fleste Tilfælde kun meget utilstrækkeligt, kan opfylde Dømedet. Man søger da at hjælpe sig ved Plantning af Træer og Buske, ved Gardiner, Marquiser etc., men kan dog ikke tilveiebringe den fornødne Kjølighed i en varm Sommer, og det saameget mindre, naar, som ofte er Tilfældet, de ydre Mure ere opførte af Bindingsværk. Skal Anlægget af en Melkekjelder, der paa de 3 Sider ligger frit, blot nogenlunde opfylde Fordringerne, maa Ydremurene enten være meget tykke, eller dannede af en Dobbelt-

muur med et huult Rum imellem. Fortrinet have de af Kampesteen opførte Kjeldere. Den hensigtsmæssigste Indretning turde imidlertid være den, hvor Melkekjelderens ligger midt i Meieribygningen, saa at kun den ene Ende eller en af de korte Sider er Ydermuur, der tillige bør vende imod Nord eller Nordost, og være forsynet med store Vinduer. Men et saadant Anlæg frembyder ikke saa Bæmskeligheder ved Ventilationen, da ved alle Landvæsensbygninger Simplicitet er en Hovedbetingelse, og Landmanden nu eengang er bange for alle kunstige Indretninger; selv om han anerkjender dem for gode, finde de dog ingen Indgang, og man maa ogsaa erkjende, at de i Reglen ikke svare til Forventningerne.

I ethvert Tilfælde er det en Hovedbetingelse for alt Nytt, som man ønsker almindelig Udbredelse, at Anlægscapitalen, som Bygningerne udfordre, staaer i Forhold til Indkomsterne af Landeiendommen. Architecten maa derfor navnlig ved Landbrugsbygninger have sin Opmærksomhed henvendt paa, at angive Maaden, hvorpaa Gjennemførelsen af fornuftigere Principer simplest bliver opnaaet, hvilket desværre hidindtil kun lidet, ofte slet ikke er kommet i Betragtning. Det behøver vel neppe at tilføies, at dette ikke alene gjelder om Opførelsen af Meierier, men i det Hele taget om alle de Bygninger, Landbruget kræver. Vi behøve blot at see hen til Landvæsensbygninger ialmindelighed, og derimellem selv de meest bekjendte, for at overbevises om, hvor uendelig Meget der endnu paa dette Gebeet staaer tilbage at gjøre.

Melkekjelderens Ventilation er hidindtil i de fleste Tilfælde skeet paa den simpleste Maade, idet man nemlig aabner de talrige, mere eller mindre heldigt anbragte, Vinduer, og lader Luften strømme igjennem. Der er ingen Tvivl om, at naar den ydre Temperatur svarer til den, man ønsker i Melkekjelderens, er dette den fuldstændigste Ventilation; men anderledes stiller Sagen sig, naar, som Tilfældet oftest er, den ydre Luft skal udelukkes fra at trænge ind i Melkekjelderens; man seer da alle Aabninger lukkede, bedækkede med Forhang, for-

synede med Skodder, og erholder desuagtet ei alene ikke den fornødne Temperatur, men maa tillige undvære den aldeles nødvendige friske Luft.

At Anlægget af en Dampkedel af hensigtsmæssig Construction er af uskateerligt Værd for Meieribedriften med Hensyn til Brændselbesparelse og Vedligeholdelse af Reenlighed, behøver vist neppe et Beviis, og desuagtet mangler det ikke paa Stemmer iblandt Landmændene, der fordømme Anlægget af en saadan, og paaftaae at den, til Opvarming af Melken i Ostekamret brugte Damp udover en skadelig Indsydelse paa Ostelavningen, og navnlig foranlediger, at Osten senere faaer en grøn Farve.

Til Melkebøtter bliver overalt med faa Undtagelser brugt Trækar, paa nogle faa Steder Glaskar, og i de sidste Aar endog temmelig ofte Jernkar. Da Træbøtterne maae fornøes omtrent hvert 15de Aar, ere de temmelig kostbare; Glaskarrene give sandsynligviis et endnu ugunstigere Resultat paa Grund af det sædvanligt ikke meget forsigtige Meieripersonale. I de sidste Aar har Hr. v. Destinon paa Grønwohld construeret Støbejerns-Melkekar, hvad vistnok vil være en stor Deel af dette Tidsskrifts Læsere bekjendt af den fuldstændige Beskrivelse, som Hr. v. D. har forfattet derom*). Ved i længere Tid at opholde mig paa Grønwohld, hvor Meieriet er indrettet efter det af Hr. v. D. beskrevne System, er jeg kommen til den Overbeviisning, at ved et hensigtsmæssigere Anlæg af Bygninger, end Tilfældet er paa Grønwohld, fortjener Systemet udenfor al Tvivl Fortrinet for alle andre bekjendte. Manglerne ved det paa Grønwohld anlagte Meieri bestaae navnlig deri, at Melkekjelderens, liggende i Midten af Bygningen, kun ved en halv Steens tyk Bindingsværksmuer er skilt fra de omgivende Rum, og at en Træhvælving, som er anbragt over

*) Der Meierei-Betrieb des Herrn von Destinon auf dem Gute Grönwohld in Holstein. Lübeck 1855.

samme, naaer meget nær op under det temmelig flade Tag, som er overtrukket med tjæret Lærred paa Bræddeforskallingen; tvende Omstændigheder, der foraarsage en stærk Temperaturvegling i Melkefjelderens i de forskjellige Aarstider. Hr. v. D. har søgt at modarbejde dette Onde for den varme Aarstid, ved at træffe en saadan Indretning, at han med Lethed kan sætte Melkefjelderens Gulv under Vand og saaledes bringe alle Melkekarrene i et Vandbad, hvilket er af stor Nytte for ham, men ved en godt anlagt Kjelder kunde det ganske undværes. Om Vinteren maa Kjelderen opvarmes, hvilket heller ikke behøves ved et hensigtsmæssigt Anlæg. Jeg er aldeles overbevist om, at havde Hr. v. D.'s Meieri ikke disse Mangler, vilde de af ham i det lille Skrift samvittighedsfuldt optegnede Resultater tale endnu mere til Gunst for hans System, der bestandig vinder mere og mere Indgang. Den nævnte Slags Melkekar findes nemlig blandt andre Steder paa Godserne Hohenstein ved Eckernförde, hos Dhr. Wriedt paa Seekamp, Rodde paa Altbüll og Roosen paa Bokhorn. Hr. v. Ahlfeldt i Nærheden af Oldesløse og Hr. Petersen i Nærheden af Haderslev have ligeledes deres Meierier indrettede paa denne Maade. Det var ønskeligt, om alle de Steder bleve bekendte, hvor disse Melkebøtter ere indførte, for at man lettere med egne Dine kunde faae denne Indretning at see, og opmærksomt iagttage alle de Biomstændigheder, som derved komme i Betragtning.

Dette System frembyder som Hovedfordele:

- 1) Inventariets Usorgængelighed.
- 2) Indskrænkning af Rum ved Kjelderens Bygning, og den derved opnaaede Formindskelse i Anlægscapitalen.
- 3) Besparelse af Arbeidskraften ved Bedriften.
- 4) Melkens hurtigere Afkøling.

Da jeg for 2 Aar siden paabegyndte de nu fuldendte Ladegaardsbygninger paa Baroniet Wilhelmsborg ved Aarhus, foreslog jeg Hr. Kammerherre, Baron Gyldenrone at anlægge Meieriet efter Hr. v. Destinons System. Ithvorvel

Hr. Kammerherren var fuldkommen overbevist om Henfigtsmæssigheden af samme, frygtede han dog for at det vilde skade ham ved Vortforpagtningen, da maaskee et færre Antal Concurrenter vilde melde sig. Jeg var derfor nødt til at opgive mit Project, der saaledes kun naaede at blive en Skizze.

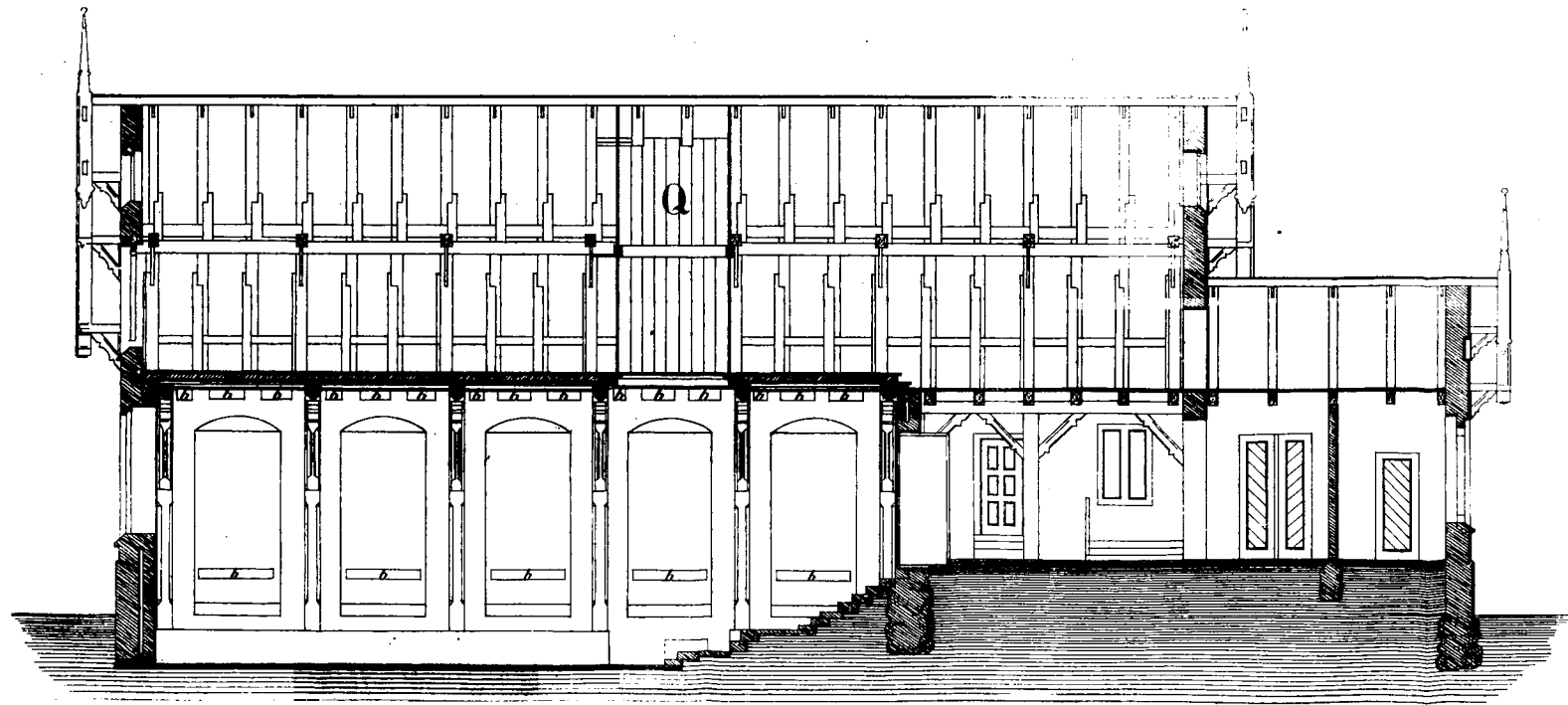
Denne Skizze, der er beregnet for et Meieri paa 240 Køer, tillader jeg mig herved at meddele, samt fremhæve Hovedpunkterne, der bestemte mig for et saadant Anlæg. Med de forudskiffede Bemærkninger og med Hr. v. Destinons Brochure lagt til Grund, behøver jeg kun at sige lidt til Forklaring af Grundplanen, da samme ved nøiere Gjennemsyn forklarer sig selv.

Hovedmomenterne ere: Anlægget af Kjelderens med dobbelte Ydremure, for at afholde saavel den kolde som varme Lufts directe Indtrængen i Kjelderens; Anlægget af Ildstedet og Brændselrummet adskilt fra Badstuen, hvorved er at bemærke, at for den Mad, der ikke tillaves ved Hjælp af Damp, er et lille Ildsted anbragt i Badstuen; Anlægget af alle de Rum, hvori der arbeides, omkring Badstuen, for at Meierstuen uden Vanskelighed kan have Opsigt med det arbejdende Personale, og desuden ogsaa vedblive at have den, naar hun opholder sig i sit Bærelse, i hvilket Viemed der derfra er anbragt et Vindue baade til Spindestuen og til Badstuen. Mellekjelderens Ventilation skeer ved at lede den friske Luft ind under Gulvet af samtlige paa begge Sider af Mellekjelderens liggende Localer; desuden ved Lustror imellem Bjælkerne, der ligge over Bærelserne, ved Åbning af Klapper, der ere anbragte i Loftet, og ved Åbning af de store Vinduer i Nordtiden. Det er indlysende, at der i den ydre Muur maa være anbragt Traadgitter, og at Grunden under Gulvet, ligesom Gulvet selv, maa behandles forsigtigt, for at intet Støv skal føres ind i Mellekjelderens; paa den indvendige Side af Kjelderens maae samtlige Åbninger forsynes med fint Haardug. I det Indre blive Klapper anbragte, for efter Ønske at kunne regulere Ventilationen. Bjælkerne over

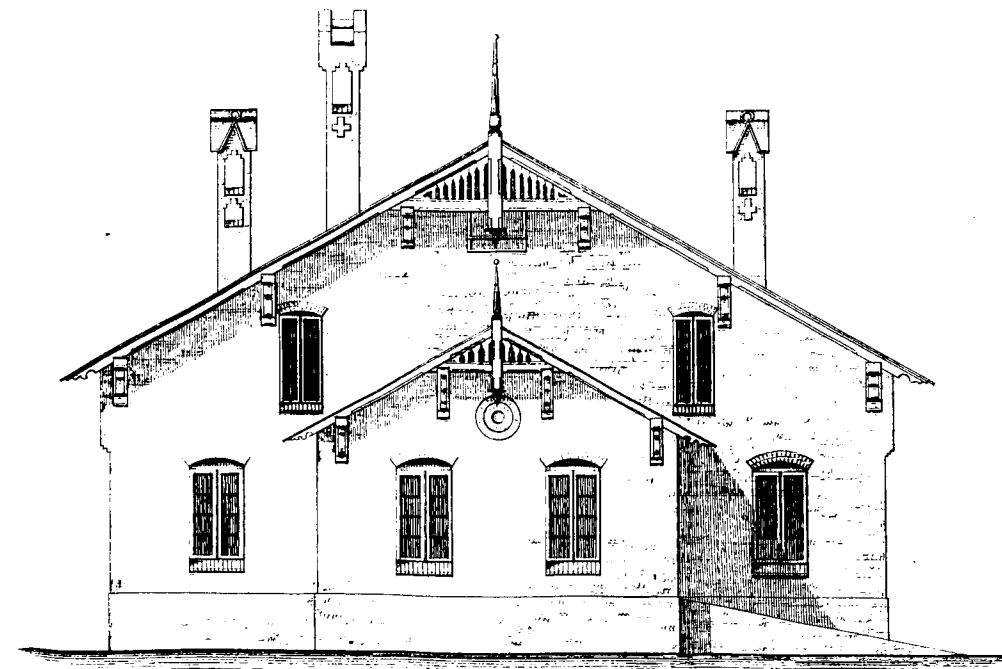
Melkekjelderens ligge paa langs af Bygningen med Underkanten i samme Høide, som Overkanten af de paa Sidemurene liggende Bjælker; den indstrømmende ydre Luft stryger derfor umiddelbart ind under Gipsdækket.

Rummet over Melkekjelderens kan ved Anbringelsen af et Indstuds-dække og en isvrigt omhyggelig Construction meget godt benyttes til et Kornloft.

Meieribygning efter Destinson's System

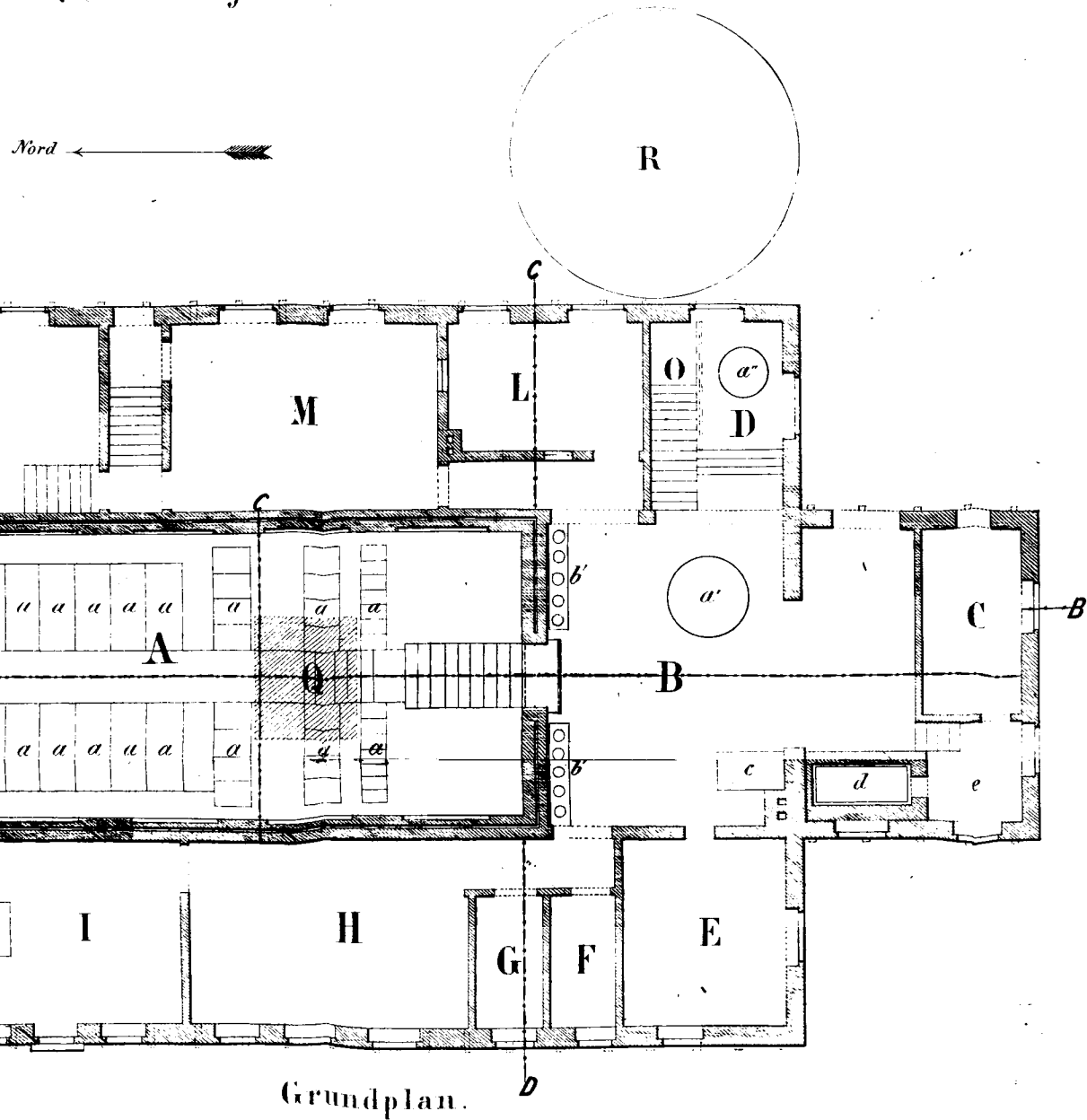

Gjennemsnit efter Linien A B

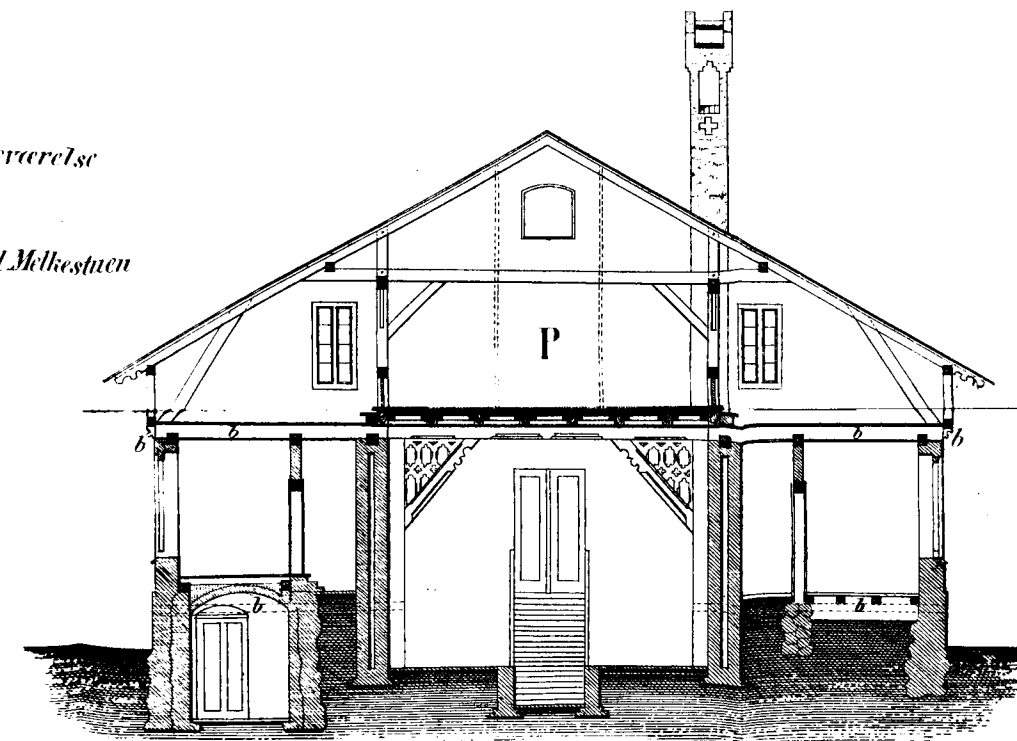

Gavlens mod Gaarden

- A Melkestue
- aa Melkebøtter af Støbejern
- bb Luftkanaler
- B Fædsk og Kjedekhuus
- a' Ostekarret
- b' Ostepresser
- c Ildsted
- d Dampkjødet
- e Fyrhul
- C Brændselsrum
- D Kjerneum
- a' Kjernen
- E Ostekammer
- F Spisekammer
- G Ølkammer
- H Folkenes Spiseværelse
- I Bryggeri og Bageri
- a' Bagerovn
- K Bødherværksted
- L Meierskens Værelse
- M Spindestue
- N Malkopigernes Sovrørelse
- O Trappe til Loftet
- P Kornloft
- Q Vindue gjennem Taget til Melkestuen
- R Ilestegang

Grundplan.

Gjennemsnit efter Linien C D

5 10 15 20 Alen